

MÁRKUSNÉ VÖRÖS HAJNALKA

Településtörténeti monográfiák Veszprém megyében 1990–2002

AZ UTÓBBI ÉVTIZEDBEN Veszprém megyében is megszáporodtak a helytörténeti monográfiák és tanulmánykötetek, folyamatos figyelemmel kísérésük, számbavételük és áttekintésük azonban komoly nehézségbe ütközik.¹ A községi önkormányzatok költségén és gondozásában, esetleg magánkiadásban megjelenő kiadványok sokasága miatt nehezen követhető nyomon, mi jelenik meg és még több nehézséget jelent a könyvekhez való hozzájutás. Történtek kísérletek a számbevételre, de folyamatos, naprakész információ a helyi kiadványokról máig nem áll rendelkezésre.² Nem csoda hát, hogy szakmai közvéleményünk alig-alig hasznosítja ezt a folyton halmozódó ismeretanyagot.

Veszprém megye közel egy évtizedes termését áttekintve nem merem állítani, hogy valamennyi megjelent művet sikerült felvenni a bibliográfiába. Az esetleg kimaradt munkákon kívül nem kerültek az ismertetett művek közé a részterületeket feldolgozó munkák, mint például az iskola- vagy egyháztörténeti kiadványok, egy-egy kiemelt időszak, vagy évfordulás eseménysor feldolgozásai, mint az államalapítás, az 1848–1849 és 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit tárgyaló művek. Hiányzik a forrásközlések és a visszaemlékezések irodalma. Azokat a munkákat vettem számba,

¹ Az Országos Széchényi Könyvtárba és az illetékes megyei könyvtár helytörténeti gyűjteményébe a könyvtári törvény szerint a kiadóknak, illetve nyomdákknak megfelelő számú (6 db) kötelespéldányt kellene küldenie, de komoly szankció hiányában csupán a kiadó jóindulatán múlik a helytörténeti kiadványok megérkezése. Ennek következményeképp a friss könyvtermést feldolgozó különböző bibliográfiák, mint például a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár gondozásában évente megjelenő „Legújabb helytörténeti kiadványok” című kiadvány, de még a „nemzeti bibliográfia” is hiányosan regisztrálják megjelenésüket.

² BENDA Kálmán az 1960-as évektől haláláig a *Századokban* közölt rendszeresen rövid recenziókat „Helytörténeti munkák” címen. Szilágyi Miklós 1984-ben az *Ethnographiában* tett kísérletet az 1970–81 között megjelent helyi kiadású monográfiák áttekintésére. SZILÁGYI Miklós: Helyi kiadású helytörténeti monográfiák 1970–1981 = *Ethnographia* XCV (1984), 118–133. A *Honismeret* című folyóirat is rendszeresen közöl ismertetéseket, de nem vállalja fel a teljes helytörténeti irodalom áttekintését.

melyek a megye településeinek történetét több történeti korszakot vizsgálva igyekeztek feldolgozni.

Veszprém megyében a megadott tizenkét év alatt 94 helytörténeti munka jelent meg, s ha kiegészítjük a Laczkó Dezső Múzeum Adattárában, az Eötvös Károly Megyei Könyvtár Helytörténeti Gyűjteményében és a Veszprém Megyei Levéltár kéziratos dolgozatok gyűjteményében őrzött, már elkészült, de még kéziratban lévő munkákkal, a szám jóval száz fölé emelkedne.

A kiadványok ilyen nagy számú megjelenését kétségkívül ösztönözhetette az évfordulók egymás utáni sorozata: a millicentenárium vagy a magyar állam alapításának és a kereszténység felvételének ezredik évfordulója, de olyan helyi eseményekre is jelentek meg kiadványok, mint a községek (elsősorban a német) be- és kitelepítésének, vagy községegyesítések évfordulói. A támogatók — legyenek bár önkormányzatok, állami cégek vagy magánszemélyek — kedvelik az évfordulók adta alkalmakat, az ünnepélyes megemlékezéseket.³

Érdemes megvizsgálni, kik támogatták Veszprém megyében a helytörténeti kiadványok megjelenését és azt is, milyen elvárásokat fogalmaztak meg az ilyen típusú munkák iránt?

A kiadványok közel fele (41) települési önkormányzat megrendelésére készült. Elsősorban községi önkormányzatok támogattak helytörténeti kutatást, a városok közül csupán Pápa, Devecser és Balatonfüred hívott életre településtörténeti kiadványt.⁴ A kötetek előszavában megfogalmazott elvárás szerint legtöbb esetben a település lakói számára kívántak „érthetően és olvasmányosan” a település múltjáról tájékoztatást adni, de sok esetben a megjelenő kötet csupán presztízscélokat szolgált.

³ Megyénkben például amíg 1990 és 1994 között 13, 1994–1996 között már 30 helytörténeti munka jelent meg. 1997 és 1999 között ismét kevesebb, 17, majd 2000–2001-ben újra több, 25 mű látott napvilágot. Az évfordulók lecsengése után, 2002-ben csupán 5 településtörténeti monográfia került kiadásra.

⁴ A várostörténetírást országos szinten a mennyiségi gazdagság jellemzi. Az 1970-es évektől az alföldi agrárvárosok szinte mindegyikéről készült feldolgozás, az utóbbi években pedig a dunántúli városokról jelennek meg monográfiák. Ugyanakkor a várostörténetírás egy másik vonulata napjainkban — Bácskai Vera, Kubinyi András, Vörös Károly és Gyimesi Sándor munkássága nyomán — autonóm kutatási területté vált, kikerülve a helytörténetírás köréből, betagozódva a makrotörténetként művelt gazdaság- és társadalomtörténetbe. A magyar várostörténetírásról áttekintést ad GYÁNI Gábor: A várostörténetírás és a makrotörténet. Mai várostörténet-írásunk: teljesítmény és irányzatok = Történešzdiskurzusok. Budapest, 2002. 59–77. — Veszprém megyében a várostörténeti kutatásokat kétségkívül nehezíti az előmunkálatok, forráskiadások hiánya, a finanszírozó városi vezetés szilárd elhatározása és a jól felkészült, szakmailag megbízható szerzők sem mindig állnak rendelkezésre kellő számban.

A kiadványok hatoda (15) helyi egyesületek, alapítványok támogatásával jelent meg. Ebben az esetben ritkán fordul elő az, hogy maguk az egyesületek adnának megbízást a helytörténeti munka megírására, általában már egy meglévő tanulmány kiadásához nyújtanak segítséget.⁵

Megrendelőként és támogatóként bábáskodott a kötetek tíz százaléka fölött (10) a helyi német nemzetiségi önkormányzat. Az általuk megjelentetett kötetek érdekessége, hogy az események története helyett a gazdasági, társadalmi folyamatok alakulása, a falusi életmód és mentalitás feltárása került előtérbe. Nem kényszerültek a szerzők az országos történetírás korszakolásának kötelező betartására, a köztörténet által használt fogalmak használatára és a külön-külön elért eredmények egyeztetésére, ráadásul ezek a kiadványok többségében kétnyelvűek.⁶

Az adott időszakban magánkiadásban is jelentek meg községtörténeti feldolgozások (5). A szerzők saját szülőfalujuk történetét dolgozták fel, vállalva a kiadás anyagi fedezetét.⁷

A Veszprém megyei közintézmények közül több felvállalta a helytörténeti monográfiák kiadásának ügyét. A könyvtárak közül a városi gyűjteményekkel, esetleg helytörténeti gyűjteménnyel rendelkezők reagáltak érzékenyen az olvasók megváltozott igényeire. A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár „Jókai Füzetek” címmel indított sorozatában adott helyet községtörténeti feldolgo-

⁵ Legtöbb esetben egy-egy megbecsült helytörténeti kutató publikálási lehetőségeit segítik így módon. Például a Városlódi Falumúzeum Baráti Köre adta ki 1991-ben Koppány István helyi iskolaigazgató közel két évtizedes gyűjtőmunkájának eredményét, Városlód történetét. Pacsuné Fodor Sára Várpalota helytörténeti kézikönyvét 12 egyesület támogatta.

⁶ Nagytevel és Városlód történetéhez szolgáltat érdekes adatokat ROTH, Michael: *Zur Geschichte von Waschludt / Városlód*. Bad Kreuznach, 1990. és SCHWEIGHOFER, Julius Gottfried: *Siedlungsgeschichte und Mundart von Deutschtevel. Nagytevel in westlichen Buchenwald in Mittelungarn*. Budapest, 1990. A két munka jó példa arra, hogy a forráskritikai hiányosságok ellenére is lehet értékes egy mű, ha új adatokat tár fel, új anyagot gyűjt össze és azokat közli. Ugyancsak a helyi kisebbségi önkormányzat támogatásával jelent meg HUDI József: *Herend története*. Veszprém, 1998. A kötet részletes és alapos levéltári kutatások alapján tárja fel a település múltját és életét. A szerző adatgazdagságban, mindenre kiterjedő figyelemmel, helyes szempontjával mintául szolgálhat a hasonló jellegű helytörténeti tanulmányoknak. Hasonló alaposítással írta meg IRÁNYI László Nagyesztergár történetének egyes fejezeteit, a német nemzetiségi önkormányzat anyagi lehetőségeihez alkalmazkodva, egy-egy évszázadot évente külön kötetben: Nagyesztergár a XVIII. században. Nagyesztergár, 2000. Nagyesztergár a XIX. században. Nagyesztergár, 2001. Nagyesztergár a XX. században. Nagyesztergár, 2002. Az eddig megjelent nagyesztergári köteteket a tervek szerint régészeti és néprajzi tanulmányok is követni fogják.

⁷ HUDI József: *Pénzesgyőr története*. Veszprém, 1998. TATAI Zoltán: *Szülőföldem*, Bódé. Budapest, 1998. MEZEI Zolt (szerk.): *Vaszari históriák: Helytörténeti olvasókönyv*. Vaszar, 1998. WODIANER-NEMESSURI Zoltán: *Nemesvita: A nemes község életrajza*. Budapest, 2001. JABLONKAY Géza: *Alsóörsi krónika: Alsóörs története a legrégebb ismert időktől napjainkig (1272–1972)*. Zürich, 2002.

zásoknak és reprint kiadásban jelentetett meg olyan — korábban született — munkákat, melyek alapkutatásokat végeztek el, tartalmilag ma is megállják helyüket és gyakorlatilag hozzáférhetetlenek.⁸ A várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtár és a Balatonfüredi Városi Könyvtár egy-egy kiadvánnyal járult hozzá a helytörténeti mozgalom támogatásához.⁹

A Veszprém Megyei Levéltár kiadványsorozatában adott helyet településtörténeti monográfiáknak. Vállalta a kiadvány gondozását — több esetben kezdeményezte és szervezte a kutatómunkát —, a „mecénás” azonban ettől függetlenül a helyi önkormányzat vagy gazdasági szervezet maradt.

Itt kell kitérni a Veszprém megyei helytörténetírást jelentősen fellelő személy, *Gubicza Ferenc* agrármérnök és a mögötte álló Balatonfüred–Csopak Tája Szövetkezet szerepére, amely 1986 és 2001 között 14 kötet megírását kezdeményezte és megjelenésének anyagi fedezetét is vállalta. Ebből 11 község és Balatonfüred város monográfiáját adták ki, melyek a bibliográfiába felvett kötetek legvaskosabb 6–700 oldalas kötetei.

A Balatonfüred–Csopak Tája Szövetkezet és vezetőinek célja a kötetek megjelentetésével az volt, hogy a szövetkezet gazdálkodási területén lévő 12 település történetét megörökítsék. A kiadványokat a szövetkezeti tagok a könyv szerzője (szerzői) által dedikáltan, karácsonyra térítésmentesen kapták kézhez. 1992-től az adott önkormányzat támogatása fejében a község lakosai is ingyenpéldányt kaptak. A szövetkezet kezdeményezésére, a település múltjának megismerése céljából a települések általános iskoláiban községtörténeti vetélkedőket szerveztek.

A megrendelő a kötetek tartalmi részébe nem szólt bele, csupán a határidő esetleges csúszását tolerálta nehezen. Ennek köszönhetően kezdetben egyszerször¹⁰, majd Lichtneckert András levéltáros szakmai irányítása alatt

⁸ MÁTHÉNÉ KALMÁR Zsuzsa: *Tapolcafé titkai: a kezdetektől napjainkig*. Pápa, 1993. (Jókai füzetek 6.) RÁCZ István: *Farkasgyepű község története, 1401–1753*. Pápa, 1996. (Jókai füzetek 18.) VARJU Dezső: *Kup község története*. Pápa, 1999. (Jókai füzetek 27.) A „Jókai Reprint” sorozatban megjelent helytörténeti munkák: LUKSICS Pál: *A vásárhelyi apácák története Devecser, 1995*. NÉMET József: *Somló*. Pápa, 1993. BOGNÁR Imre Ede: *Pápa településföldrajza*. Pápa, 1997. HORVÁTH Elek–TÓTH Endre: *Pápa város múltja, jelene és környéke*. Pápa, 1999.

⁹ FALLER Jenő: *Adatok Várpalota történetéhez*. Várpalota, 1994. (Az 1936. évi kiadás reprintje.) GYÖRGY Péter János: *Bevezetés Balatonfüred történetébe. Lakóhelyismereti olvasókönyv általános iskolás tanulóknak*. Balatonfüred, 1995.

¹⁰ A tizenkét kötetből hat megírására VERESS D. Csaba történész-muzeológus kapott megbízást: *Felsőörs évszázadai*. Veszprém, 1991. *A három Pécsely története*. Veszprém, 1992. *Az évezredes Paloznak*. Veszprém, 1993. *Balatonszőlős évszázadai*. Veszprém, 1994. *Veszprémfajsz története*. Veszprém, 1994. *Tótvázsony múltja és jelene*. Veszprém, 1995. Szerkesztésében jelent meg az első közös vállalkozás: VERESS D. Csaba–HUDI József–ÁCS Anna–PALÁGYI Sylwia: *Nemesvámos története*. Veszprém, 1994.

hivatásos levéltáros-történészekből, és természet- és társadalomtudósokból (főként a Laczkó Dezső Múzeum és a Zirci Természettudományi Múzeum munkatársaiból) álló szerzőgárda kapott lehetőséget új típusú falutörténetek megírására.¹¹

Az utóbbi évek — kormányzati kezdeményezésére megszületett — vállalkozása a „Száz magyar falu könyvesháza” kismonográfia-sorozat 6 Veszprém megyei kötete. A 100 kötetes könyvsorozat kiadását a Miniszterelnöki Hivatal indította el 1999 tavaszán. A projekt célja a magyar állam millenniumát 100 magyar falu kismonográfiájának megjelentetésével köszönteni. (100 évvel korábban az akkori kormányzat a vármegyék történetét összefoglaló kötetekkel tisztelt meg a honfoglalás millenniuma előtt.)

Veszprém megyéből 6 községet választottak ki: Dudar, Köveskál, Mécshely, Noszlop, Somlóvásárhely és Ugod. A kötetek szerzői levéltáros, muzeológus, néprajzkutató szakemberek.¹²

A kötetek feldolgozzák az adott település történetét a kezdetektől napjainkig. Bemutatják a falu gazdaságtörténetét úgy, hogy belehelyezik az országot, a vidék gazdasági vérkeringésébe. Szólnak az adott község vallási és kulturális életéről, bemutatva a művelődés, iskoláztatás, a helyi önszerveződő községek (iparos- és gazdakörök, egyesületek, egyletek, sport) tevékenységét is. Feldolgozzák a falu néprajzát, számba veszik a település történetének és jelenének jeles személyiségeit, fontos családait, nevezetességeit.

Egységes szempontrendszer szerint készült valamennyi munka, lehetőséget teremtve az összehasonlításra, de ha szembesülünk azzal, hogy ez a megrendelő által kiadott szempontsor Tagányi Károly 100 évvel ezelőtti megyetörténeti monográfia-tervezetével azonos, már nem örendezhetünk annyira.

Érdekes tanulságok vonhatók le a helytörténeti kutatással foglalkozó szerzők áttekintéséből is. A településtörténeti tanulmányok többségét a helybeli értelmiség: muzeológusok, levéltárosok, tanárok, lelkészek írták, a 94 kötetből 66-ot.

¹¹ LICHTNECKERT András szakmai irányítása alatt készült kötetek: Alsóörs története. Veszprém, 1996. Csapok története. Veszprém, 1997. Balatonfüred és Balatonarács története. Veszprém, 1999. Berhida, Kiskovácsi, Peremarton története és néprajza. Veszprém, 2000. Az utolsó kötet HUDI József szerkesztésében jelent meg: Lovas község története. Veszprém, 2001.

¹² BOROSS István–MÁRKUSNÉ VÖRÖS Hajnalka: Dudar. Budapest, 2001. S. LACKOVITS Emőke: Köveskál. Budapest, 2001. HERMANN István (if.): Mécshely. Budapest, 2001. ÁCS Anna: Noszlop. Budapest, 2001. MÁRKUSNÉ VÖRÖS Hajnalka: Somlóvásárhely. Budapest, 2001. VERESS D. Csaba: Ugod. Budapest, 2000.

Múzeumban dolgozó szakemberek, Ilon Gábor, Palágyi Sylvia, Perémi Ágota, Rainer Pál, Regenye Judit régész, László Péter, Miklós Tamás, Uzsoki András, Veress D. Csaba történész, S. Lackovits Emőke néprajzkutató, Ács Anna irodalomtörténész-néprajzkutató, Gopcsa Katalin művészettörténész, Kasper Ágota muzeológus, Barta Zoltán, Molnár István ornitológus, Futó János geológus, Galambos István botanikus több mint 30 műben közreműködött, de többen önálló kötetet is jegyeznek. A legtöbb felkérést önálló kötet megírására Veress D. Csaba kapta, aki 1992 és 2002 között 17 településtörténeti monográfiát írt.

A levéltárosok közül Lichtneckert András mint író és szerkesztő öt kötet munkálataiban vett részt, Hudi József két önálló kötetén kívül egy munkának szerkesztője és írója, egynek munkatársa volt. Boross István, ifj. Hermann István és Márkusné Vörös Hajnalka a „Száz magyar falu könyvesháza” kismonográfia-sorozat munkálataiban kapott lehetőséget.

Tanítók, pedagógusok közül: Albrecht Sándor, Békefi Erzsébet, Bontó Józsefné, Borbás László, Horváth Lajos, Irányi László, Koppány István, Pacsuné Fodor Sára, Rácz István, Reményi Antal, Vaczkó László és Varjú Dezső 17 tanulmány megírására vállalkozott. Legtöbbjük szülőhelyük, vagy hivatásuk helyszínének történetét írták meg, kiegészítve néprajzi, vagy földrajzi név gyűjtésükkel, helyismeretükből adódó tapasztalataikkal.

Könyvtárosok tollából 4 mű született. György Péter János és Mezei Zsolt helyismereti olvasókönyvet írt, Tilhof Endre falu és egyháztörténetet.¹³

Lelkesek közül ketten vállalkoztak publikálásra. Szöllősi Mihály hatalmas anyagot tárt fel Gyulafirátót múltjára vonatkozóan. Széleskörű levéltári és irodalmi anyagra építette munkáját, de sajnos e hatalmas anyagon nem tudott kellőképpen úrrá lenni.¹⁴ Horváth József Vörösberényről írt tanulmánya a tudományos eredményeket kerek, élvezetes stílusban megírt összképben egyesíti.¹⁵

„Vendég” szakemberek, más megyék tudományos kutatói, illetve fővárosi tudományos intézmények munkatársai egyetlen vállalkozásban működtek közre. Pápa város történetének egyes fejezeteit — a helyi szakemberek mellett — többek között olyan kiváló tudósok jegyzik, mint Engel Pál, Granasz-

¹³ GYÖRGY Péter János: Bevezetés Balatonfüred történetébe. Lakóhelyismereti olvasókönyv általános iskolás tanulók számára. Balatonfüred, 1995. MEZEI Zsolt (szerk.): Vaszari históriák: Helytörténeti olvasókönyv. Vaszar, 1998. TILHOF Endre: TóskBerénd és temploma: fejezetek a község múltjából. Ajka, 2000. és Tósk hét évszázada, Ajka 2001.

¹⁴ SZÖLLŐSI Mihály: Rátóti krónika. Veszprém, 1995.

¹⁵ HORVÁTH József: Vörösberény története. (2. kiadás) Balatonalmádi, 2001.

tói György, Kristó Gyula, Kubinyi András, Pölöskei Ferenc, Szakály Ferenc, Solymosi László.¹⁶

A helyi és országos szakembereken kívül részt vállaltak a helytörténeti kutatásban közigazgatási szakemberek (6) és műkedvelő történészek (nyugalmozott erdő- és agrármérnök, katona, földműves...)

Mondhatnánk, megnyugtató a Veszprém megyei helytörténetírás helyzete, hiszen a számba vett időszak termésének kétharmadát szakemberek írták, de ha megvizsgáljuk a falutörténeti feldolgozások műfaji és tartalmi jellemzőit, nem ennyire örömteli a kép.

Általánosan jellemző a helytörténeti munkák műfajának helytelen meghatározása. A művek kétharmada falu vagy községtörténeti monográfiának nevezi magát, pedig azok legalább fele krónikaszintű feldolgozás, vagyis olyan történeti feljegyzések sorozata, melyek időrend szerint vázolják a fontosabb eseményeket. Ha igénybe is vesznek forrásokat, azok használata bizonytalan vagy önkényes, semmiképpen sem nevezhetők szakmunkának.¹⁷ A szerzők módszere legtöbbször abból áll, hogy egy-egy helysége vonatkozó és gyakran más művekből majdnem változtatás nélkül átvett részeket, adatokat kronológiai sorrendbe szedik, s jellegüktől függetlenül egyetlen halmazba ömlesztik.¹⁸ Az értékelés hiánya sajnos már képzett írók műveiben is feltűnik, főleg azokéban, akik nem tudnak uralkodni szorgalmasan összegyűjtött anyagukon.¹⁹

A helytörténeti munkák egy másik csoportjánál az átfogó monográfia meghatározásnál szerényebb, de sok esetben helyénvalóbb „tanulmányok, adatok, fejezetek” címet használják. Ezek közül különösen azok a tanul-

¹⁶ KUBINYI András (főszerk.): Tanulmányok Pápa város történetéből a kezdetektől 1970-ig. Pápa, 1994. és Tanulmányok Pápa város történetéből 2. Pápa, 1996.

¹⁷ Csak néhányat említek példaként ezek közül: V. MOLNÁR Emma: Gyepű – Kajánfölde – Gyepükaján. Készült a községegyesítés 100. évfordulójára. Gyepükaján, 1994. Litér. Litér, 1996. SZALÓKY Károly: Egeralja rövid története. Veszprém, 1997. HORVÁTH Miklós: Dabrony története. Dabrony, 1998. CSEBI POGÁNY Péter (szerk.): Nemesleányfalu: A mi falunk magyar és német nyelven. Nemesleányfalu, 2000.

¹⁸ Ezt a munkamódszert követi többek között: KOPPÁNY István: Városlőd története. Városlőd, 1991., melynek néprajzi fejezeteiben azonban értékes új anyagot gyűjt össze. RÁCZ István: Farkasgyepű község története 1401–1753. Pápa, 1996. VACZKÓ László: Somlóvásárhely ezer éve: monografikus történeti áttekintés. Somlóvásárhely, 1996. PETHŐ Gyula: Szülőfalum, Nemesgörszöny: kialakulása és történelme a századok folyamán. Pápa, 1999. SZALONTAY Zoltán: Dudar a Bakonyban. Veszprém, 2000. H. SZABÓ Lajos: Szülőföldünk, Malomsok. Malomsok, 2000. NAGY Lajos: Egeralja évszázadai: Adalékok Egeralja község történetéhez. Ajka, 2000. TÖREKI Ernő: Pillanatképek egy Rába-parti kisközség múltjából, jelenéből, jövőjéből: Rendhagyó monográfia. H. n. [Pápa], é. n. [2001.]

¹⁹ Egy tipikus példa erre VERESS D. Csaba: Soly ezer éve. Soly, 1997.

mánykötetek értékesek, melyek helyi gyűjtéseket, megfigyeléseket adnak közre, melyek hasznosan egészítik ki az írott források adatait.²⁰

Tanulmánykötékként jelent meg a több szerzős Balatonalmádi és Vörösbény története²¹ és a két kötetes „Tanulmányok Pápa város történetéből” című munka, melynek szemlélete példamutató, a tanulmányok kérdésfelvetése és főként részadatai nélkülözhetetlenek lesznek a további kutatás számára.²²

A helytörténeti irodalom egy másik műfaja a történelmi olvasókönyvek csoportja, melynek célja, hogy a történelemkutatással nem foglalkozó érdeklődők néhány jellemző iratból vagy irodalmi forrásból élményszerű képet formálhassanak a településük életéről. Megyénkben ezek a kiadványok „lakóhelyünk ismerete”, „helytörténeti olvasókönyv” címet viselik, s elsősorban az iskolások számára készültek.²³ A tapasztalatok szerint a helyben lakók érdeklődését ez a forma és tartalom fogja meg a leginkább, s ösztönözi őket arra, hogy lejegyezzék és felkutassák saját családjuk, őseik történetét. Ezen túl egy jól válogatott, a helytörténet szempontjából számba jöhető forráscsoportokat és irattípusokat, irodalmi forrásokat bemutató, azokhoz a korszakról, eseményekről, emberekről magyarázó jegyzetekkel ellátott olvasókönyv módszertani útmutatót is helyettesíthet. Csak sajnálhatjuk, hogy történész-levéltáros szakember Veszprém megyében nem vállalkozott elkészítésére.

A helytörténeti irodalom újabban megjelenő műfaja a helytörténeti kronológia, melyben viszont erősen kísért a politikai köztörténet eseménysorá-

²⁰ Ilyen lényegre törő ügyesen megírt tanulmánykötet: BOLLA József: Veszprémvársány múltja és jelene. Győr, 1993. UZSOKI András (szerk.): Csopak. Veszprém, 1996. ILON Gábor: Tanulmányok Külsővat történetéből. Külsővat, 1996. Előadások az Eger-völgye településeinek történetéből 1. A Hajnal István Kör történeti konferenciája. Kapolcs, 1996. július 19–20. Kapolcs, 1996. KREIN Péter (szerk.): Bánd, község a Séd völgyében: Fejezetek Bándról. Bánd, 1998. KOVÁCS J. András: Sümegi történetek: várostörténeti tanulmányok [szerk. és a bevezetőt írta Egerszegi Ferenc]. Sümeg, 1998.

²¹ KREDICS László–LICHTNECKERT András (szerk.): Balatonalmádi és Vörösbény története: tanulmányok. Balatonalmádi, 1995.

²² Lásd a 16. jegyzetet.

²³ BONTÓ Józsefné: Lakóhelyünk ismerete. Veszprém, 1991. PACSUNÉ FODOR Sára: Várpalota helytörténeti kézikönyve. Várpalota, 1993. KATONA Csaba–NÉMETH Ákosné (szerk.): Emlékek, dokumentumok Füred múltjából 1796–1913. „...szép magyar hazádnak tündérvidéke...” Balatonfüred, 1997. MEZEI Zsolt: Vaszari históriák: Helytörténeti olvasókönyv. Vasvár, 1998. FODOR Miklós: Bakonyszentlászló helytörténeti olvasókönyve. Bakonyszentlászló, 2000. MIKLÓS Tamás: A világ egyik legszebb tája: adalékok és források Révfülöp és környéke történetéhez: honismereti olvasókönyv. Révfülöp, 2000.

nak mechanikus átvétele, még akkor is, ha az a település valódi történetét nem érintette.²⁴

A megye helytörténeti irodalmának tartalmi jellemzőit vizsgálva szomorúan kell megállapítani, hogy a helyi forrásanyag közelében lévő kutatók közül csak kevesen foglalkoznak mélyfúrással, vetnek fel történeti problémákat. A többkötetes szerzők helytörténeti munkái feltűnően hasonlítanak egymásra. Ebben az esetben a feldolgozás készítői az országos történethez igazodnak, mondanivalójukat és a helyi forrásokat ehhez igazítják, pedig az adott település múltjában a döntő események nem mindig esnek egybe az országos hatókörű történésekkel, a gazdasági folyamatok sem azonos módon érintik a települések lakosságát, s így pont a kisebb közösség sajátos arculatát mossák el. Szakemberek által készített településtörténetek között is gyakran találkozunk olyan munkákkal, melyek bár kétségtelenül gondos és kiterjedt levéltári kutatásokra alapozódtak, de alig többek pusztán adatközlésnél, pedig a szakszerűség nem szűkíthető le a részletek aprólékos és bőséges leírására.

A komolyabb s egyúttal színvonalasabb munkák legtöbbször közös vállalkozás, több szerzővel és sokrétűségre, árnyaltságra törekvéssel, ami több tudományág közös erőfeszítését kívánja meg. Leggyakoribb eset, hogy a történeti fejezeteket néprajziak egészítik ki, de számos olyan munka is található, amely tovább tágítja a bevonandó tudományok körét.²⁵ Egy-egy ilyen vaskos kötet azonban sok buktatót is rejt magában. Többek között, hogy a sok közreműködő között szétaprózott témákból nem áll össze egységes kép,²⁶ másrészt, hogy az egyébként adatgazdag és korrekt helytörténetek, melyek módszertanilag is kiemelkedő értékűek nagy terjedelmüknél fogva gátolják az érdemi mondanivaló megértését.

A nagy terjedelem sok esetben a feldolgozás és a forrásközlés elegyítéséből adódik. Kétségtelen, hogy Veszprém megye (és települései) múltjának számos olyan vonatkozása van, amellyel senki sem foglalkozott, forrásai feltáratlanok, hiányoznak az előmunkálatok. Ilyenkor azonban helyesebbnek tűnik, ha ezeket pótolva az írott forrásokat és a meglévő feldolgozásokat áttekintő segédkönyveket állítanak össze, forráskiadványokat jelentetnek

²⁴ MIKLÓS Tamás: Révfülöp történeti kronológiája 1211–1943. (Kiegészítve a középkori Ecsér település adataival.) Révfülöp, 1994.

²⁵ Lásd a 10. és 11. jegyzetet.

²⁶ Balatonfüred és Balatonarács történetének megírásakor 23 szerző dolgozott együtt.

meg, amely elkülönül az értékelő, megfelelő szempontú feldolgozástól.²⁷ Megkönnyítve ezzel a feldolgozás előadásmódjának egységesítését, a művészi szerkesztés érvényesítését.

Végül felvetődik a kérdés: mi módon befolyásolható, módosítható a helytörténeti kutatás iránya, minősége, mi a történész szakma feladata és felelőssége?

Sajnos szembesülni kell azzal, hogy sem vidéken, sem országosan nincs egy olyan szakmai folyóirat, amely rendszeresen ismertetné és értékelné a helytörténeti irodalmat, hiányzik az önreflexió és a folyamatos koordináció. A helytörténeti munkák egyre gyakrabban jelennek meg lektorálás nélkül, s a munkában való személyes részvétel hiányában a „szakma” nem tudja befolyásolni, illetve garantálni a minőséget.

Annál inkább sajnálatos ez, mert éppen napjainkban kezd megváltozni a helytörténetírás megítélése. A társadalomtörténeti megközelítés előtérbe kerülésével az események története helyett a gazdasági, társadalmi folyamatok alakulása került a szaktudomány érdeklődésének homlokterébe, és ez felértékeli a helyi kutatásokat. Az új szemlélet másként látja a helytörténet értelmét és szerepét is, mert a társadalom szerkezete és annak működési módja a maga konkrétságában, a helyi szinten fogható meg, forrásait is ott találja meg. Helytörténeti munkáink közül is azok a legértékesebbek, melyek vállalkoznak ilyen mélyfúrára, s meggyőződésem, hogy ez értékes – és befogadható – mind a helyi közösség, mind a tudományos közgondolkodás számára.

²⁷ A levéltár szerepvállalását a helytörténetírásban éppen abban látnám, hogy az alapkutatók, forrásközlések, módszertani útmutatók elkészítésére biztosítana lehetőséget és helyet kiadványaiban.

TELEPÜLÉSTÖRTÉNETI MONOGRÁFIÁK VESZPRÉM MEGYÉBEN (1990–2002)

Alsóörs

Lichtneckert András (szerk.) (Írták *Borbás László* et al.) Alsóörs története. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1996. 750 p. (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 11.)

Albrecht Sándor: Szülőföldem, Alsóörs. Javarészt újságokban megjelent írások bővített gyűjteménye. Alsóörs: Alsóörs Község Önkormányzata. 1997. 139 p.

Jablonkay Géza: Alsóörsi krónika: Alsóörs község története a legrégibb ismert időktől napjainkig (1272–1972). Zürich: Jablonkay László magánkiadása. 2002. 185 p.

Aszófő

Veress D. Csaba: Aszófő évezredek: egy Balaton-melléki falu története. Veszprém: Aszófő Község Önkormányzata. 1998. 246 p.

Badacsonytomaj

Kalmár László: Badacsonytomaj története. Badacsonytomaj: Badacsonytomaj Önkormányzat. 1995. 148 p.

Bakonybél

Veress D. Csaba: Bakonybél története. Veszprém: Viza Kiadó. 2000. 316 p.

Bakonynána

Veress D. Csaba: Bakonynána története: Egy bakonyi község múltja és jelene = Geschichte von Bakonynána: Vergangenheit und Gegenwart einer Gemeinde im Bakonyer Wald. Veszprém: Bakonynána Községi Önkormányzat és Bakonynána Német Kisebbségi Önkormányzat. 2002. 848 p.

Bakonyoszlop

Kneifel Imréné Békefi Erzsébet: Bakonyoszlop története: átdolgozott és bővített kiadás. Bakonyoszlop: Bakonyoszlop Község Önkormányzata. 2001. 197 p.

Bakonyszentlászló

Fodor Miklós: Bakonyszentlászló helytörténeti olvasókönyve. Bakonyszentlászló: Sokszorosított. 2000. 66 p.

Balatonakali

Hodák Józsefné: Balatonakali. Balatonakali: Balatonakali Önkormányzat. 1996. 210 p.

Balatonalmádi

Kredics László–Lichtneckert András (szerk.) (Írták Ács Anna et al.): Balatonalmádi és Vörösberény története: tanulmányok. Balatonalmádi: Almádiért Alapítvány. 1995. 647 p.

Balatonfüred

György Péter János: Bevezetés Balatonfüred történetébe. Lakóhelyismereti olvasókönyv általános iskolás tanulóknak. Balatonfüred: Balatonfüredi Városi Könyvtár. 1995. 64 p.

Csontos Judit–Dibusz László et al.: Fejezetek Balatonfüred történetéből. Balatonfüred: Aranyhíd Kulturális Szolgáltató Intézet. 1996. 111 p.

Katona Csaba–Németh Ákosné (szerk.): Emlékek, dokumentumok Füred múltjából 1796–1913. „...szép magyar hazádnak tündérvidéke...” Balatonfüred: Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület. 1997. 126 p.

Lichtneckert András (szerk.) (Írták: Bánlaki Ildikó et al.): Balatonfüred és Balatonarács története. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1999. 751 p. (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 14.)

Balatonszőlős

Veress D. Csaba: Balatonszőlős évszázadai: Egy Balaton-felvidéki község története a kezdetektől napjainkig. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1994. 222 p.

Balatonudvari

Marton Jenő: Balatonudvari története. Balatonudvari: Balatonudvari önkormányzat. 1999. 288 p. + 8 p. kép melléklet

Bánd

Krein Péter (szerk.): Bánd, község a Séd völgyében: Fejezetek Bándról. Bánd: Bánd Község Önkormányzata. 1998. 102 p.

Béb

László Péter: Béb. Pápa: Béb Község Önkormányzata. 2002. 315 p.

Berhida

Lichtneckert András (szerk.) (Írták: ifj. Falussy József et al.): Berhida, Kiskovácsi, Peremarton története és néprajza. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 2000. 406 p. (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 15.)

Bódé

Tatai Zoltán: Szülőföldem Bódé. Budapest: Szerzői kiadás. 1998. 39 p.

Csetény

Sári Attila: Csetény község története a kezdetektől 1945-ig. Veszprém: Csetényi Művelődési Otthon. 2000. 80 p. + 4 melléklet

Csopak

Uzsoki András (szerk.) (Írták *Entz Béla* et al.): Csopak. Veszprém: Szelényi Ház. 1996. 55 p.

Lichtneckert András (szerk.) (Írták: *Balassa Benő* et al.): Csopak története. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1997. 729 p. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 12.

Dabrony

Horváth Miklós: Dabrony története. Dabrony: Dabronyi Önkormányzat. 1998. 70 p.

Devecser

Veress D. Csaba: Devecser évszázadai. Veszprém: Devecser Nagyközség Önkormányzata. 1996. 486 p.

Dudar

Szalontay Zoltán (szerk.): Dudar a Bakonyban. Veszprém: Dudar Község Önkormányzata. 2000. 282 p.

Boross István–Márkusné Vörös Hajnalka: Dudar. [Szerk.: *Hermann István*]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2001. 226 p.

Egeralja

Szalóky Károly: Egeralja rövid története. Veszprém: Egeralja Község Önkormányzata. 1997. 27 p.

Nagy Lajos: Egeralja évszázadai: Adalékok Egeralja község történetéhez. Ajka: Egeralja Község Önkormányzata. 2000. 123 p.

Eger-völgye

Előadások az Eger-völgye településeinek történetéből 1. A Hajnal István Kör történeti konferenciája. Kapolcs, 1996. július 19–20. Kapolcs: Kapolcsi Kulturális és Természetvédelmi Egylet. 1996. 102 p. (Csigakönyvek 2.)

Farkasgyepü

Rácz István: Farkasgyepü község története, 1401-1753. Pápa: Farkasgyepü Község Önkormányzata. 1996. 70 p. Jókai füzetek 18.

Felsőörs

Veress D. Csaba: Felsőörs évszázadai: a község története a kezdetektől napjainkig. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1992. 285 p. (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 8.)

Gyepükaján

V. Molnár Emma: Gyepü–Kajánföldre–Gyepükaján. Készült a községegyesítés 100. évfordulójára. Gyepükaján: Gyepükajáni Önkormányzat. 1994. 31 p.

Gyulafirátót

Szőllősi Mihály: Rátóti krónika. Veszprém: Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata. 1995. 581 p.

Gyulakeszi

Illés Mária: Gyulakeszi és Csobánc története. Gyulakeszi: Gyulakeszi Önkormányzat. 1994. 96 p.

Herend

Hudi József: Herend története: egy bakonyi község múltja és jelene [a néprajzi tanulmányok szerzői Arnold Mária és Köller Mónika]. Veszprém: Herendi Német Kisebbségi Önkormányzat. 1998. 329 p.

Kapolcs

Mayer Dénes: Adalékok Kapolcs történetéhez. Kapolcs: Kapolcsi Nyomda. 1995. 70 p.

Káptalanfüred

Polniczky József: Káptalanfüred évtizedei, 1930–2000. Káptalanfüred: Káptalanfüredi Fürdőegylet. 2001. 236 p.

Kemenesszentpéter

Tőreki Ernő: Pillanatképek egy Rába-parti kisközség múltjából, jelenéből, jövőjéből: Rendhagyó monográfia. H. n. [Pápa]: Kiadó nélkül. É. n. [2001.] 158 p.

Köveskál

S. Lackovits Emőke: Köveskál. [Szerk.: Hermann István]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2001. 200 p.

Kup

Varju Dezső: Kup község története. Kup: Jókai Mór Városi Könyvtár. 1999. 172 p. (Jókai füzetek 27.)

Külsővat

Ilon Gábor (szerk.): Tanulmányok Külsővat történetéből. Külsővat: Külsővat Község Önkormányzata. 1996. 332 p.

Litér

Litér. Litér: Litér Község Önkormányzata. 1996. 27 p.

Lókút

Veress D. Csaba: Lókút története. Egy bakonyi község múltja és jelene. Veszprém: Lókút Község Önkormányzata. 1996. 368 p.

Lovas

Hudi József: Lovas község története: Egy Balaton-felvidéki falu múltja és jelene. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 2001. 520 p. (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 16.)

Magyarpolány

Rainer Pál: Magyarpolány község története. Veszprém: Magyarpolányi Községi Tanács. 1990. 39 p.

Ebele Ferenc (szerk.): Magyarpolány. Veszprém: Magyarpolányi Községi Tanács 1990. 54 p.

Malomsok

H. Szabó Lajos: Szülőföldünk, Malomsok. Malomsok: Malomsok Község Önkormányzata. 2000. 385 p.

Mencshely

Hermann István (ifj.): Mencshely. [Szerk.: Hermann István]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2001. 205 p.

Nagyesztergár

Irányi László: Nagyesztergár a XVIII. században. Nagyesztergár: Német Kisebbségi Önkormányzat. 2000. 70 p.

Irányi László: Nagyesztergár a XIX. században. Nagyesztergár: Német Kisebbségi Önkormányzat. 2001. 100 p.

Irányi László: Nagyesztergár a XX. században. Nagyesztergár: Német Kisebbségi Önkormányzat. 2002. 168 p.

Nagytevel

Schweighofer, Julius Gottfried: Siedlungsgeschichte und Mundart von Deutschtevel. Nagytevel in westlichen Buchenwald in Mittelungarn. = Nagytevel község településtörténete és nyelvjárása. Budapest: Tankönyvkiadó. 1990. 179 p.

Nemesgörzsöny

Pethő Gyula: Szülőfalum, Nemesgörzsöny: kialakulása és történelme a századok folyamán. Pápa: Nemesgörzsönyi Önkormányzat. 1999. 134 p.

Nemesleányfalu

Csebi Pogány Péter (szerk.): Nemesleányfalu: A mi falunk magyar és német nyelven = in ungarischer und deutscher Sprache. Nemesleányfalu: Nagyvázsonyi Német Hírmondó különkiadása. 2000. 42 p.

Nemesvámos

Veress D. Csaba–Hudi József–Ács Anna–Palágyi Sylvia: Nemesvámos története: A község története az ősidőktől napjainkig. (Szerk.: Veress D. Csaba) Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1994. 376 p.

Nemesvita

Wodianer–Nemessuri Zoltán: Nemesvita: A nemes község életrajza. Budapest: Diurna Kiadó. 2001. 140 p.

Nivegy-völgy

Veress D. Csaba: A Nivegy-völgy falvainak története: Balatoncsicsó, Óbudavár, Szentantalfa, Szentjakabfa, Tagyon. Balatoncsicsó: Palásthy BT. 2000. 415 p.

Noszlop

Ács Anna: Noszlop. [Szerk.: Hermann István]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2001. 214 p.

Paloznak

Veress D. Csaba: Az ezeréves Paloznak: egy Balaton-melléki falu története. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1993. 327 p. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 10.

Pápa

Kubinyi András (főszerk.): Tanulmányok Pápa város történetéből a kezdetektől 1970-ig. Pápa: Pápa Város Önkormányzata. 1994. 679 p.

Hermann István (szerk.): Tanulmányok Pápa város történetéből 2. Pápa: Pápa Város Önkormányzata. 1996. 214 p.

Pécsely

Veress D. Csaba: A három Pécsely története: a község története a magyar honfoglalástól napjainkig. Veszprém: Balatonfüred-Csopak Tája Szövetkezet. 1992. 324 p. (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 9.)

Pénzesgyőr

Hudi József: Pénzesgyőr története: egy bakonyi község múltja és jelene = Geschichte der Gemeinde Pénzesgyőr: Vergangenheit und Gegenwart einer Gemeinde im Bakonywald [német fordítás: Gáspár Elke] Veszprém: Szerzői kiadás. 1998. 330 p.

Pula

Reményi Antal–Szauer István (szerk.) (Írták *Reményi Antal* et al.): Pula története. Pula: Pula Község Önkormányzata. 1996. 58 p.

Révfülöp

Miklós Tamás, P.: Révfülöp történeti kronológiája 1211-1943. (Kiegészítve a középkori Ecsér település adataival.) Révfülöp: Révfülöpi Honismereti Egyesület. 1994. 86 p.

Benke László: Gyökerek ezek itt... (Válogatás Benke László honismereti vonatkozású írásaiból.) Révfülöp: Révfülöp Honismereti Egyesület. 1996. 67 p. Révfülöpi honismereti füzetek 2.

Miklós Tamás, P.: A világ egyik legszebb tája: adalékok és források Révfülöp és környéke történetéhez: honismereti olvasókönyv. Révfülöp: Révfülöpi Honismereti Egyesület. 2000. 156 p.

Sóly

Veress D. Csaba: Sóly ezer éve [1997–1997]. Sóly: 1997–1997 Sóly Emlékbizottság. 1997. 61 p.

Somlóvásárhely

Vaczkó László: Somlóvásárhely ezer éve: monografikus történeti áttekin-tés. Somlóvásárhely: Somlóvásárhely Község Önkormányzata. 1996. 250 p.

Márkusné Vörös Hajnalka: Somlóvásárhely. [Szerk.: Hermann István]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2001. 225 p.

Sümeg

Egerszegi Ferenc (szerk.) Sümeg 500 éves város. Sümeg: Városvédő- és szépítő Egyesület. 1991. 111 p.

Kovács J. András: Sümegi történetek: várostörténeti tanulmányok [szerk. és a bevezetőt írta Egerszegi Ferenc]. Sümeg: Sümegi Fórum Alapítvány és Sümegi Városi Múzeum. 1998. 121 p.

Szentkirályszabadja

Veress D. Csaba: Szentkirályszabadja évszázadai: egy balatonfelvidéki község története. Szentkirályszabadja: Szentkirályszabadja Község Önkormányzata. 1998. 395 p.

Takácsi

Veress D. Csaba: Takácsi évszázadai: egy hajdani nemesi falu története a kezdetektől napjainkig. Veszprém: Takácsi Község Önkormányzata. 1998. 183 p.

Tapolcafő

Máthéné Kalmár Zsuzsanna: Tapolcafő titkai: a kezdetektől napjainkig. Pápa: Jókai Mór Városi Könyvtár. 1993. 95 p. (Jókai füzetek 6.)

Tósok

Tilhof Endre: Tósok hét évszázada: Fejezetek a község múltjából. Ajka: Ajka Város Önkormányzata. 2001. 208 p.

Tósokberénd

Tilhof Endre: TósokBerénd és temploma: fejezetek a község múltjából. Ajka: Ajka-Somlóvidéki Heti Hírhozó. 2000. 144 p.

Tótvázsony

Veress D. Csaba: Tótvázsony múltja és jelene — Tótvázsony község német származású lakóinak néprajza [*Schönwald Mária*]. Veszprém: Balatonfüred–Csopak Tája Szövetkezet. 1994. 418 p.

Ugod

Veress D. Csaba: Ugod [Szerk.: Hermann István]. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. 2000. 175 p.

Városlőd

Roth, Michael: Zur Geschichte von Waschludt / Városlőd: Was war bevor die Schwaben kamen? Das unruhige Leben des 1. Pfarrers von Waschludt / Városlőd. Johann Bagermann. Bad Kreuznach: Verlag Fr. Friedler. 1990. 208 p.

Koppányi István: Városlőd története. Városlőd: Városlődi Falumúzeum Baráti Köre. 1991. 240 p.

Várpalota

Pacsuné Fodor Sára: Várpalota helytörténeti kézikönyve. Várpalota: KING Print Nyomda. 1993. 180 p.

Faller Jenő: Adatok Várpalota történetéhez. Várpalota: Krúdy Gyula Városi Könyvtár. 1994. 36 p. (Az 1936. évi kiadás reprintje.)

Szűj Rezső: Várpalota: fejezetek a város történetéből (2. bővített kiadás). Budapest: Szenci Molnár Társaság. 1996. 643, 705–733 p.

Vaszar

Mezei Zsolt (szerk.): Vaszari históriák: Helytörténeti olvasókönyv. Vaszar: Szerzői kiadás. 1998. 123 p.

Veszprém

Bontó Józsefné: Veszprém: Lakóhelyünk ismerete. Veszprém: Magyar Pedagógiai Társaság Veszprém Megyei Tagozata, Báthory István Általános Iskola. 1991. 43 p.

Veszprémfajsz

Veress D. Csaba: Veszprémfajsz története: A kezdetektől napjainkig. Veszprém: Inno Press Kft. 1994. 323 p.

Veszprémvarsány

Bolla József: Veszprémvarsány múltja és jelene. Győr: Széchenyi Nyomda. 1993. 118. p.

Vörösberény

Horváth József: Vörösberény története. (2. kiadás) Balatonalmádi: Balatonalmádi Város Önkormányzata. 2001. 167 p.

Zalaerdőd

Oláh Ferenc: Zalaerdőd évszázadai. Sümeg: Zalaerdőd Önkormányzata. 1994. 208 p.

Zánka

T. Horváth Lajos: Zánka gyökerei: millenniumi emlékkötet a magyar államalapítás 1000. évfordulójára. Zánka: Zánka Község Önkormányzata. 2001. 159 p.

Zirc

Tamás Ivett–Ladányi Lingl József: A zirci régió németisége = Das Deutschum der Sirtzer Region: Monográfia. Zirc: a Zirci Német Hagyomány és Származáskutató Egyesület kiadványa. 2000. 111 p.

